

עין משפט‏^א‏ **נר מצוה**‏^ב

כג א ב טוש"ע א"ח סי' תקטו סוף טו:
כד ג טז סימן תקע"א סוף ג:
כה ד מ"ו פ"י מה' נזירות הלכה ככ סמנ' עשן טו טוש"ע א"ח סימן רל סוף ג:

‏^א‏ ‏^ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סימן ט"ו סעודת שבת הס"ד ואמר כן מה"ד והיינו דאמר ר' שילא קשי יומי דמיטרא שאין בו עד כ"ט דקשי מיטרא מה"ד ומצטליטו לירידת גשמים כו': (ב) ד"ה הכי וז תפלת שור השורב אין צרכה: (ג) ד"ה צנגז לשון יובש והנה מרובו: (ד) ד"ה אפיקי ים מונאלי מים אלמא כו': תוב' ד"ה אלמ' כו' דהא דקאמר התם הכי היינו טעמא:

‏^א‏ ‏^ב

מוסף רש"י

אין הברכה מצויה. שמתקין ורבה מאלו, פוסקין לנלו"ו (ב"ח טו.). באסמין. דריש ליה לשון דבר הסמוי מן העין (טו.). שאין העין שולטת בו. שנאמר באסמין, לשון גמיס (טו.).

‏^א‏ ‏^ב

רבינו חננאל

פקידה שנאמר פקדת ארץ ותשוקקה, לידה שנאמר שור ויצור את השמים. תנא כמין קבוצה יש ברוקיע ומשם גשמים יורדים, שאומר מלג אלהים מלא מים. הוה כפנא ומותנא, אמרי לא איפשר למיבעי רחמי אתרתי, דכתיב ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת. כמערבא אמרי, ורחמין למיבעי מן קדם אלהא על רוא דנא, מכלל דאיכא (אחד) אחוריי. אלא מביעי רחמי אכפנא ומותנא (נאן וסבול, דכי ירה רחמנא שובעא לחיי הוא דייחב, שנאמר פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון. בימי רבי זירא גוזר שמדא, ומנעום מלקבוע תענית. אמר ר' זירא ונקבליה עילוק מושתא, ולכי כבייל שמדא ניתוב בתעניתא, שנאמר וראמר אלו אל תירא דניאל כי מן היום אשר נחת לבך להבחין ולהתענות וגו'. גשמים (בבלי) [בנצרון] שבתות אפילו שנים כשני אליהו סימן קללה הן. אין הברכה מצויה לא בדבר המודו ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמין. א"ר יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם שונאים שנאמר נשיאים ורוח וגשם ואנ'.

‏^א‏ ‏^ב

רבינו גרשום

אם לשבט. דאחי בריא. להרים, שילך על ההרים. אם לחסד. שיווד בנחת, ימצויאהו. ליישוב. צדקה לעניים. שמתחממין שהן ערומים. בערבי שבתות. סימן קללה הוא, שאין יכולין לטרוח לכבוד שבת.

ח:

ונצומה ונבקשה מאלהינו. ויעתר לנו פירוש מדקאמר על [ואת] משמע לזכא מילתא אחריתא וכן פירש בסמוך על דנא: **אלא** בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' וגו'. תימא דאמרין פרק כל הני שקולאי דדרו חזינא דחמרא צעו לאתפוחי אותבוהו מותי מרזיבא פקע חזינא ומפרש שם בשביל השד שהיה שם עד דאכפייה מר צר צב אשי לשד לשלם אמר ליה שידא למר צר צב אשי ליקצע לי מר זימנא דאחיל ואשלם קצע ליה זימנא כי מטא זימניה איעכז ואמר ליה אמאי לא אחית צומך אמר ליה כל מידי דלייר ותמיס וכייל ומני לית לן רשות למישקל מיניה אלמא דצבר המדוד והמנוי לית ליה רשות למשקל מיניה ודצבר הסמוי אית ליה רשות אלמא אין צרכה דצבר הסמוי וי"ל דלא קשה מידי דהא דקאמר התם (ה) היינו טעמא דלית להו אלא דצבר הפקר ולא דצב דכייל ומנוי או ציר ותמיס היינו בשביל דאין צרכה מנזיה צהני ולית צהו דצב הפקר והאי דצעלים ניניהו אלא דצבר הסמוי היינו מטעם דהצרכה מנזיה דצבר הסמוי ומה שמתרצה בשביל הצרכה אית להו רשות למישקל בסמוי דהיינו כמו הפקר שאין לשום אדם זכות צו אי נמי הכא מיירי דצבר המנוי והמדוד צלא ציר ותמיס וצאה אית להו רשותא והתם מיירי צמדוד ומנוי וכייל וציר ותמיס וצאה לית להו רשותא: **גדרף** יום גשמים כיום קיבוץ ונצומה שנאמר שובה ה' את שביתנו באפיקים בנגב וגו'. ואם תאמר אמאי לא קאמר גדול יום הגשמים יותר מקיבוץ גליות דהא כאפיקים צנגז כתיב ומי נתלה צמי קטן נתלה בגדול שאפיקים גדולים מיום קיבוץ גליות דהכי נמי אמר (לעיל 97 א). יערוך כמטר לקסי מי נתלה צמי קטן נתלה בגדול וי"ל דה"פ אנו מתפללים הכי שובה ה' את שביתנו כאפיקים היורדין צנגז שגדול יום קיבוץ כאפיקים צנגז א"כ עשה עמנו נחלה לעוצה אות צקצון גליות צהיות כי זה כמו זה ואפיקים צנגז תחדש ככל יום כיום קיבוץ גליות אצל יותר לא: עשר

בעינן רחמי ומבטלינן ליה ואמר רבי יצחק שמש בשבת צדקה לעניים שנאמר וַיִּזְרַח לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא ואמר רבי יצחק גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכים מתברכת בו שנאמר לַתֵּת מִטֵּר אֶרֶצְךָ בַּעֲתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדְךָ ואמר רבי יצחק אֵין הַבְּרָכָה מִצְוִיָּה אֲלֵא בַּדְּבַר הַסְּמוּי מִן הָעֵין שנאמר וַיִּצוּ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶסְמִיךָ תנא דבי ר' ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמין ת"ר י הַנִּכְנָס לַמּוֹד אֶת גִּרְנוֹ אוֹמֵר יר"מ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ הַתַּחֲחִיל לַמּוֹד אוֹמֵר בְּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה מִדֵּד וּאֲח"כ בִּירֶךְ הָרִי זֶה תִּפְלַת שׁוֹא לִפִּי שֶׁאֵין הַבְּרָכָה מִצְוִיָּה לֹא בַּדְּבַר הַשְּׁקוּל וְלֹא בַּדְּבַר הַמְּדוּד וְלֹא בַּדְּבַר הַמְּנוּי אֲלֵא בַּדְּבַר הַסְּמוּי מִן הָעֵין: קיבוץ גייסות צדקה א (מעשה) פרנס סימן: אמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים כיום קבוץ גליות שנאמר וַיִּזְרַא שׁוֹבָה ה' אֶת שְׁבִיתֵנו כְּאַפִּיקִים בְּנֹגֵב ואין אפיקים אלא מטר שנאמר וַיִּרְאוּ אִפִּיקֵי ים ואמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים כיום שנאמר וַיִּזְרַח רֹוֹה נַחַת גְּדוּדִיהָ ואמר רבי יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא ברבים ואין נותנין שנאמר וַיִּשְׂאִים וְרוּחַ וּגֶשֶׁם אין איש מתהלל במתת שקר וא"ר יוחנן מאי דכתיב עשר

נאמרה עצירה באשה שנאמר כִּי עֶצֶר עָצַר ה' בְּעַד כָּל רָחַם וּנְאֻמְרָה עֶצִירָה בְּגַשְׁמִים דְּכֶתִיב וְעֶצֶר אֶת הַשָּׁמַיִם נֹאמַר לִידָה בְּאִשָּׁה וְנֹאמַר לִידָה בְּגַשְׁמִים נֹאמַר לִידָה בְּגַשְׁמִים דְּכֶתִיב וְהוֹלִידָה וְהִצְמִיחָה נֹאמַר פְּקִידָה בְּאִשָּׁה וְנֹאמַר פְּקִידָה בְּגַשְׁמִים נֹאמַר פְּקִידָה בְּאִשָּׁה דְּכֶתִיב וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְנֹאמַר פְּקִידָה בְּגַשְׁמִים דְּכֶתִיב וְה' פָּקַד אֶת הָאָרֶץ וְתִשְׁקָקָה רַבַּת תַּעֲשִׂרָהּ פֶּלַג אֱלֹהִים מֵלֵא מִיָּם תֵּנֵא כְּמִין קוֹבָה יֵשׁ בְּרִקְיעַ שְׁמַמְזוּהָ גַשְׁמִים יִצְאִין אִמֹר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי מֵאִי דְּכֶתִיב וְאֵם לִשְׁבַט אֵם לָאֲרָצוֹ אֵם לְחֹסֶד יִמְצִיאוּהוּ אֵם לִשְׁבַט בַּהֲרִים וּבְגַבְעוֹת אֵם לְחֹסֶד יִמְצִיאוּהוּ לָאֲרָצוֹ וּבְכַרְמִים אֵם לִשְׁבַט לָאֲלִינוֹת אֵם לָאֲרָצוֹ לְזֹרְעִים אֵם לְחֹסֶד יִמְצִיאוּהוּ בִּוּרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת בִּימֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי הוּוּה כְּפֵנֵא וּמוֹתֵנֵא אִמְרֵי הִיכִי נַעֲבִיד * נִיבְעֵי רַחֲמֵי אַתְרֵתִי לֹא אִפְשָׁר אֲלֵא לִיבְעֵי רַחֲמֵי אִמּוֹתֵנֵא וּכְפֵנֵא נִיסְבּוּל אִמֹר לַהּו ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי י נִיבְעֵי רַחֲמֵי אַכְפֵּנֵא דְכִי יְהִיב רַחֲמָנֵא שׁוֹבַעָא לַחֲיִי הוּא דִּיהִיב דְּכֶתִיב פּוֹתַח אֶת יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן וּמוֹנֵל דְּלֹא מִצְלִינָן אַתְרֵתִי דְּכֶתִיב וְנִצְוִמָּה וּנְבַקְשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל זֹאת מִכְּלָל דְּאִיכָא אַחֲרִיתִי בְּמַעֲרַבָא אִמְרֵי מִשְׁמִיּה דר' חגי מֵהֵבֵא וְרַחֲמִין לְמַבְעָא מִן קֳדָם אֱלֹה שְׁמִיא עַל רֹוֹא דְנֵא מִכְּלָל דְּאִיכָא אַחֲרִיתִי בִימֵי ר' זִירָא גִזּוּר גִּזְרָה וּגְזוּר דְּלֹא לְמִיתֵּב בְּתַעֲנִיתָא אִמֹר לַהּו ר' זִירָא י נְקַבְּלִיה עֵילוּן וְלִכִּי בְּטִיל הַגִּזְרָה לִיתִּבְיָה אִמְרֵי לִיה מִנֵּא לָךְ הֵא אִמֹר לַהּו דְּכֶתִיב וַיֹּאמֶר אֱלִי אֵל תִּירָא דְנִיֵּאל כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַת אֶת לֶבֶךְ לַהֲבִין וְלַהֲתַעְנוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמַעוּ דְּבִרְיָךְ אִמֹר רַבִּי יִצְחָק אִפִּילוֹ שְׁנַיִם כְּשָׁנֵי אֱלִיהוֹ וַיִּרְדּוּ גַשְׁמִים בְּעֶרְבִי שִׁבְתוֹת אֵינָן אֲלֵא סִימָן קִלְלָה הֵינָן ו דְּאִמֹר רַבָּה בַּר שִׁילָא ט קִשְׁיָה יוֹמָא דְּמִיטְרָא כִּיּוֹמָא דְּדִינָא אִמֹר אִמִּימַר אִי לֹא דַּעֲרִךְ לְכַרְיִיתָא

מאימתי פרק ראשון תענית

נאמרה עלייה צאשה כו'. כלומר על כולן מצקשים רחמים: פלג. צריכה: כמין קוצה. אהל מלח מים: אם לשבט. אם גזר הקצ"ה רוצ גשמים לרעה או יורדים כזה כשבט שמכה כזה וחזרו בתשובה הקצ"ה מורידן על הרים וגבעות מקום שאין שם איש: אצל אם לחסד. שיורדין צנחת ימציאוהו לארנו לארך ישראל: אסרתי. לא צעינן רחמי אהדדי כדלקמן: נצעי רחמי אכפנא. דליתבי שובעא ומותנא ליצטל ממינלא: די יסיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב לחיים ולא למתים דאינו מציא שובעא כדי להמית צני אדם אלא כדי שיחיו: משציע לכל חי רצון. שובע נותן לצני אדם חיים: על זאת. על חלא משמע. בעזרא כתיב: על רוא דנא. דדניאל כתיב: דלא ליסנו צטעניסא. דלא צעו דליתי צרכה לעולם צצצילן: ניקבל עילוון. יומי תעניתא דמשום קצלה מהני לן כתעניתא וכי צטיל גזרה(ס) עצדין להו: ומנלן דעצדינן הכי. כלומר דמהני אי עצדינן הכי: אשר נסח לצב להסענות לפני אלפיך נשמעו דצריך. אלמא משקיבל עליו נשמעו דצרי: כשני אליהו. צימי אלאצ שהיה העולם צריך לגשמים דכתיב (מלכים א' ז') אם ייהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דצרי: סימן קלנא. שצני אדם צריכים לחור צשוק לקנות סעודת שבת (ה) קשי יומי דמיטרא. שאין צני אדם יכולין לעשות צריכין: כיומא דדינא. שני וחמישי שמתקצצין צני אדם לדון עם חצרינן כתקנת עזרא. שיש חומס וקולות ואחושות ציום הגשמים כיום הדין. ובערב שבת כל שכן דקשי מיטרא: (ו) והיינו דאמר ר' שילא: ומצטלינא. לירידת גשמים שטורחין צני אדם ואינן יכולין ללאת ולנא: דקדק לעניים. שמתענינן צה ונוח להן יום צרור ומתחממין צה ציום חניניה: יכאי שמי שומרי שבת פרוטה צצצים. אפי' מעשה ידים שאינן צריכים לגשמים מתצצצין: צרוך השולח צרכה. (ז) סיפוע. ומזכיר נמי מלכות ואזכרה ככל הצרכות כולן: הכי וז תפלת שוא. (ח) וצוץ אין צרכה נכנסת צה: צצבר הסמוי מן העין. שאינו יודע הסכום: כאפיקים. כאפיקי תולים: צנגז. (ט) יצשה. והנה חרצו(ס) מתרגמינן נגינן: אפיקי ים. מונאלי (י) ים. אלמא אפיק לשון מים ואפיקים צנגז נמי לשון גשמים: גייסות. חיליות. כשאתה מרווה תלמי הארץ צגשם מיד גדודים נוחין כדלקמן: פוסקי דקדק צצצים. לשם ולפניס. ואורחא דמילתא נקט שאין אדם עשוי לפסוק דקדק צינו לצין עצמו ואינו נותן: נשיאים ורות. צצין לעולם כאילו גשמים יורדין ואינן יורדין צצציל האיש המתהלל צצמתת שקר דכשם שהוא עושה לפניס ומחניף את העניים אף שמים מחניפין את הארץ שמרנאן נשיאים ורוח וגשם אין. אי נמי אין קאי אלשתתם דמכל אלו נעצרין: לינוקא

בו שאפילו גייסות פוסקות בו ואמר רבי יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואין נותנין שנאמר וַיִּשְׂאִים וְרוּחַ וּגֶשֶׁם אין איש מתהלל במתת שקר וא"ר יוחנן מאי דכתיב עשר

מסורת הש"ס

(ב) צ"ת פה, (ג) עיין ב"רר"ף צע"י פיוטיו, (א) כ"מ מב, (ד) [צ"ל מעשרן], (ט) כס"א: שמדא, (ו) ד"ה והיינו לפני ד"ה קשין (ז) [צ"ל וספע], (ח) [נבלשית חן],

‏^א‏ ‏^ב

תורה אור השלם

1. בי צצר עצר יי בעד כל רחם לבית אביטלך על דבר שרה אשת אברהם: בראשית כ יח
2. והרה אף יי בבם ויצצר את השמים ולא יהיה קטר והאדמה לא תמן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ והברה אשר יי נתן לבם: דברים יא יז
3. ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלהים את הןרפתי: בראשית ל כג
4. כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא שובב פי אם הורה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

ישעיהו נה י

5. ויי פקד את שרה כאשר אמר ועש יי לקרה כאשר דבר:

בראשית כא

6. פקדת הארץ ותשקקה רבת תעשרנה הןרפתי: אלהים מלא מים תבין דגגם פי בן תבינה: תהלים סה י

7. אל לשבט אם לארצו אם לחסד ימצאה:

איוב לו יג

8. פותח את ידך ומשביע לכל יד רצון:

תהלים קמה טז

9. ותצומה ונבקשה דנה יד לא יהדון דניאל ותברודו עם שאר חביומי בכל:

דניאל ב יח

11. ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריה: דניאל יב

12. ונהרה לבס יצאי שמי שמש צדקה ומרפא בבגדיה ויצאתם ופשתם בעגלי מרצב:

מלאכי ג כ

13. יפתח יי קח את ארצו השוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והליות גוים רבים ואתה לא תלחז:

דברים כח יב

14. יצו יי אתך את הברכה באסמין ובכל משלח ידך ובברכה בארץ אשר יי אלהיך נתן לך:

דברים כח ח

15. שבה יי את שבייתנו באפיקים צנגב:

תהלים קכו ד

16. ותרא אפקי ים יגלו מסדות תבל בגערת יי מנשמת רוח אפוי:

17. תלמיה רזה נחת גדידיה: בריביים תמנגגזה צמחה תברך:

תהלים סה יא

18. נשיאים ורוח וגשם אן איש מתהלל במתת שקר:

משלי כה יד